

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

DONES VALENCIANES EN LA PREMSA

TREBALL FI DE GRAU

Filologia catalana

Universitat d'Alacant

Curs acadèmic 2020-2021

Autor/a: Marina Lledó González

Tutor/a: Anna Esteve Guillén

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ
2. OBJECTIUS
3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ
4. ANÀLISI
5. CONCLUSIONS

1. INTRODUCCIÓ

La tria del tema del TFG naix del meu interès personal per conèixer en major profunditat les aportacions que fan les dones en l'àmbit de la premsa. Aquesta voluntat es deu sobretot a la meua condició de dona i a la necessitat de tindre referents tant per a mi com per a la resta de dones, però també per als homes, els quals caldria que les conegueren per a tindre una visió més àmplia i més igualitària de la societat i de les nostres inquietuds.

A més, l'interès acadèmic del tema rau en l'actualitat de la polèmica sobre la presència de les dones en l'assaig. Àngels Gregori és una de les escriptores que dona veu a aquest malestar per la falta de referents femenins en el gènere de les idees, no perquè no hi haja dones capaces, sinó per la seua invisibilització.

Quan ens preguntem on són les dones, actualment, en el gènere assagístic al País Valencià, abans hauríem de preguntar-nos quins espais públics els hem donat per a amplificar les seues veus. Fins ara, han estat inexistents” (2021).

Precisament un dels espais públics més importants en què es pot donar veu a les dones és la premsa. Tant Àngels Gregori com Mª Àngels Cabré fan referència a la presència de les dones assagistes en països com Estats Units (Mary Beard, Rebecca Solnit, Siri Hustvedt, etc.) i les dificultats que tenen les dones en el nostre context per a tindre la mateixa repercussió. Cabré posa com a exemple la representació de les dones en premis d'assaig a partir d'un informe l'any 2015 de l'Observatori Cultural de Gènere. Les conclusions són “en el camp de l'assaig, el resultat va ser que només un 7'4% de dones guanyava premis” (Cabré, 2021).

Són els motius de pes pels quals en aquest TFG es pretén fer una anàlisi de cinc escriptores valencianes que tenen una participació contínua en diaris veient tant el seu estil com els temes predominants que tracten. La premsa és un dels mitjans que més pot amplificar i donar a conèixer les veus de les dones. Estudiarem si allò que tenen a dir està relacionat directament amb la seua condició de dones o pel contrari, tracten temes més generals, tenint en compte que aquestes dues opcions no són excloents. Incidirem en primer lloc, per a comprendre aquesta qüestió, en l'assaig, relacionant-lo amb el periodisme i amb el problema històric de les dones en la vida pública.

Pel que fa a l'assaig, hem de recordar que es tracta d'un gènere que ha sigut objecte d'una gran quantitat d'estudis per la seua dificultat per a categoritzar-lo. López-

Pampló considera que la característica principal de l'assaig és el seu caràcter argumentatiu, el qual té un pes fonamental en la seua conceptualització juntament amb la persuasió (2005:93). A més, apunta que “cal considerar el predomini del present de l'enunciació assagística, vinculat en gran mesura al caràcter argumentatiu i subjectiu del gènere” (2005:93).

Pel que fa a l'assagista, Arenas Cruz el defineix de la següent manera: “El ensayista no se limita a transmitir información preexistente, que es lo que hacen los textos de divulgación, sino que la interpreta desde un punto de vista personal y subjetivo” (1997:167). Com veiem, el que més importa en un assaig no és el contingut objectiu, sinó la perspectiva des de la qual ens parla l'autor, la seua reflexió personal (Arenas Cruz, 1997:179). Aquest fet fa que un assaig seguisca tenint valor encara que les reflexions que hi apareguen ja hagen estat superades, el que fa que perduren és la intervenció concreta de l'autor que les ha fetes, el seu estil, el seu pensament. Com diu Cervera:

“Muchos de los asuntos tratados por Montaigne han encontrado una cabal descripción pormenorizada en la psicología o la sociología posterior. Pero que eso sea así no mueve un ápice el interés de su intervención personal, ni la menoscaba” (2005:187).

A més, el que pretén un assaig és causar una reacció en el lector, normalment trastocant el seu sistema de creences o reafirmant-les, hi ha una intenció persuasiva. Per aquest motiu solen tractar sobre temes d'actualitat, ja siguen de la vida política, de qüestions filosòfiques, etc. Aquestes característiques també les podem trobar en els articles d'opinió en els diaris, en els quals potser té més importància que es tracte una notícia o problemàtica actual, però en el que el major interès es troba en la perspectiva de l'autora o autor sobre el tema. Hi ha un interès per conèixer les notícies d'actualitat des de la subjectivitat de qui les conta. “Precisament perquè es tracta d'opinió, les columnes dels diaris solen tenir una forta càrrega ètica, emotiva i sentenciosa” (Clara-Simó, 2015: 61). És per això que volem aprofundir en l'interès que té el que tenen a dir les dones, que històricament no ha rebut l'atenció merescuda, precisament per ser elles qui ho deien.

La problemàtica de les dones en la seua participació en l'espai públic no és una novetat, no es tracta d'un fenomen aïllat, sinó que respon a tota una estructura de base que ha creat un imaginari en el qual les dones no tenen el poder, el qual els és aliè, sense dret a prendre la paraula. Aquests fenòmens comencen a canviar i ho veiem molt més

clar a partir del segle XX, però és necessari fer algunes pinzellades sobre el seu origen. Mary Beard, acadèmica anglesa especialitzada en estudis clàssics, ha investigat sobre la relació entre les dones i el poder que trobem ja en els mites grecs. Per exemple, ens parla de *l'Odisea*, en la qual Telèmac, fill d'Odiseu i Penèlope, mana callar sa mare quan és pràcticament un xiquet, la qual cosa és significativa. Telèmac diu a sa mare que parlar és cosa d'homes, mostrant així que “per a un home una part integral de fer-se adult és aprendre a controlar les expressions en públic de les femelles de l'espècie i a silenciar-les” (Beard, 2017:8). Mites com els que trobem en les *Metamorfosis* d'Ovidi també són significatius, ja que mostren el càstig de dones com Io, que és transformada en vaca i ja no pot tornar a parlar, sols mugir, o Eco, que perd la seua veu i és condemnada a repetir les paraules dels altres.

Però deixant a banda aquest imaginari que creaven els propis mites, Beard ens parla de les virtuts que havia de tindre un home grec, de com eren intrínsecs al gènere masculí la capacitat de parlar en públic i l'oratoría, les quals no estaven contemplades per a les dones. De fet, quan una dona parlava en públic i aquesta era inclús respectada, es considerava que era masculina, que semblava més bé un home, com una forma de justificar aquesta capacitat i atreviment de trencar la norma. Aquesta imatge de l'home ocupant l'espai públic i la dona lluitant per obtenir una part no ens és tan llunyà. Beard posa l'exemple de Margaret Thatcher, la qual va aprendre a posar la veu més greu per tal que la prengueren seriosament, és una entre moltes anècdotes que mostren com les dones s'han sentit aïllades del poder i la vida pública, excepte quan el tema a tractar eren elles mateixes.

Els motius pels quals una dona pot alçar la veu també són molt interessants per a comprendre la problemàtica, ja que quan les dones comencen a tindre participació en la vida pública, solen parlar d'aspectes que els afecten especialment a elles, però no són considerades per a parlar pel conjunt de la població. En l'actualitat les dones segueixen posant el focus en defensar els seus drets, perquè saben que els homes no ho faran, ja que no els afecta directament. En canvi, ells parlen de temes que es consideren universals, que ens inclouen a les dones, perquè estan considerats la mesura de les coses, el model en el qual mirar-se. Entenem com a temàtiques tradicionalment associades a les dones la maternitat, temes reproductius, de salut sexual, etc., com que les dones són l'alteritat aquests temes no són tractats pels homes com a benefici del conjunt de la humanitat, sinó que són omeses perquè no els interessien. Les dones han de

poder parlar de qualsevol tema amb autoritat, no sols de les problemàtiques de les dones, del masclisme, etc. Han de poder ser escoltades sobre el que puguem aportar a qualsevol àmbit.

“Clásicas y Modernas”, una associació per la igualtat de gènere en la cultura, amb el patrocini del Ministerio de Cultura y Deporte del govern espanyol, va realitzar un estudi sobre l'autoria dels assaigs publicats en Espanya entre 2017 i 2018. Dels 854 llibres d'assaig publicats en aquests anys, 704 estaven escrits per homes, el 80% del total. Quant als articles assagístics analitzats, dels 1949 vistos en huit revistes diferents, de nou sols el 20% estava escrit per dones (Rodríguez, Pastor, 2018).

Tan sols són algunes dades per a comprendre fins a quin punt les dones tenen encara molt de camí per recórrer en l'àmbit de l'assaig, el qual també afecta la premsa, com veiem pels articles que estan publicats en revistes, però també ho podem extrapolar als articles d'opinió, ja que impliquen parlar d'un tema des d'un punt de vista personal, per a la qual cosa ens ha d'interessar la pròpia persona que el farà, la seua perspectiva té més valor que el tema mateix. Per aquest motiu hem fet una investigació de les dones que escriuen en premsa en català, però com excedia l'objectiu i l'extensió d'aquesta mena de treballs fer un estudi de totes, hem acotat els resultats atenent a tres criteris.

El primer criteri ha sigut triar únicament dones valencianes, ja que hi havia moltes més catalanes, que treballen en diaris com *Catorze.cat* o *Vilaweb*, per la qual cosa s'ha pres la decisió de donar visibilitat a aquelles que, a més, tenen continuïtat en diaris valencians, concretament *La Veu* (ara *Nosaltres La Veu*). Exceptuant Isabel Clara-Simó, que col·labora amb *El Punt Avui*.

El segon criteri té a veure amb la continuïtat en el temps. Hem trobat molts articles escrits per dones però que eren puntuals, no corresponien a una columna pròpia, motiu pel qual moltes han estat descartades. Com que hi havia variació en les dates de publicació, finalment hem vist que moltes d'elles coincidien en la seua producció ininterrompuda entre 2017 i 2019, que seran els anys escollits per a l'estudi. Encara que algunes havien començat abans, com és el cas d'Isabel Clara-Simó, que des de 2010 ja tenia la seua pròpia columna. Cal destacar, a més, que hem trobat menys dones en aquests anys que en el darrer 2020, en el qual veiem la incorporació de moltes dones que tenen una continuïtat en revistes com *La Directa* (Aina Garcia Carbó, Montse Santolino, Esther Jovani Roda, Marta Serra Serra, etc.) o l'actual *Nosaltres La Veu*

(Raquel Ricart, Anna Moner, etc.), però que no tenien un corpus d'article suficient encara per a fer una anàlisi extensa. El que sí veiem és un positiu augment de la participació de les dones en premsa, tractant temes diversos com a expertes en medi ambient, política, psicologia, etc.

El tercer criteri que cal esmentar és el generacional, ja que el que volem veure és l'estil i els temes tractats per aquestes dones, hem pensat que era una bona oportunitat per a posar atenció també en si aquestes presenten diferències precisament per la generació a la qual pertanyen. Per aquest motiu Isabel Clara-Simó és la més major de totes, la qual va morir el 2020 amb 76 anys (1943); Raquel Ricart té 59 anys (1962); Anna Moner amb 54 anys (1967); Lliris Picó amb 49 (1972) i Marta Meneu Borja de 23 anys (1998).

2. OBJECTIUS

L'objectiu d'aquest treball és analitzar l'estil i les temàtiques de què s'ocupen les dones assagistes valencianes actuals i contribuir a visibilitzar la presència de les dones assagistes que escriuen en premsa, partint de l'estudi previ sobre l'assaig i la seua infrarepresentació en aquest gènere, ja que es tracta de l'exposició més clara de les idees i de la creació intel·lectual, reservada històricament als homes. La nostra intenció és investigar quins són els temes sobre els quals escriuen aquestes dones, si es dediquen a fer divulgació feminista, lluitant contra allò que les afecta directament pel seu sexe, si pel contrari aquest no és un tema rellevant, o si aquest conviu amb el tractament de temes d'actualitat, de l'exposició de la seua perspectiva personal sobre política, economia, o temes humans com el dol, la soledat, etc.

3. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Abans d'iniciar la nostra anàlisi cal incidir en la falta d'estudis respecte a les dones valencianes assagistes tant en la publicació d'assais com en la participació en premsa. En la recerca d'estudis en Google Academics hem trobat utilitzant les paraules de recerca "dones" "assaig" i "premsa", l'assaig *D'Ors a Fuster. Per una història de l'assaig en la literatura contemporània* de Gonçal López-Pampló en el qual no es posa el focus en el tema de la dona en l'assaig però sí que es pregunta sobre els motius que

poden tindre a veure amb una representació menor respecte als homes. A més, hem trobat quatre articles que parlen sobre les dones en el periodisme, com *El present i el futur en el periodisme de dones* que presenta estadístiques sobre la presència de les dones en els mitjans de comunicació en el panorama català; l'article "*Dones d'avui*": *la col·lecció feminista de Tres i Quatre* es centra en l'assaig feminista publicat per dones, concretament una sèrie de l'editorial *Tres i Quatre*; *La situació professional de les dones periodistes* es centra en les desigualtats de gènere que hi pateixen en aquest àmbit; finalment, *Veus de dones sobre fulls escrits. Aportacions femenines en la premsa valenciana durant el primer terç del segle XX*. Precisament és en els anys trenta quan trobem ja precedents molt importants. Escriutores que van obrir la porta a les dones actuals en la premsa, dones que van iniciar aquest camí i van aconseguir que s'escoltara la seua veu i, per tant, les seues opinions.

Moltes d'elles combinaven la producció literària amb el periodisme i feien col·laboracions habituals en alguns periòdics. Hi ha un inici de professionalització en el cas d'algunes de les escriptores perquè l'ambient polític i social ho van propiciar. La República va permetre "l'arreglament en diverses opcions ideològiques" (Capçalera, 02/1999) així com la lluita pel vot femení, per la qual cosa les dones passen d'escriure en revistes únicament femenines a tractar temes de caire politicosocial. Anna Murià és un exemple d'aquest canvi, ja que va començar publicant sota un pseudònim però acabà col·laborant ja amb el seu nom en revistes com *La nau* o *La rambla*, en els quals feia entrevistes, reportatges i temes dedicats a la dona (Capçalera, 02/1999). Com aquesta tenim l'exemple d'Aurora Bertrana, Teresa Pàmies, Irene Polo o Mercè Rodoreda, entre altres. Però totes elles no sols parlaven de temes de dones en revistes femenines de l'època, sinó que hi havia una voluntat de parlar de tot. Per exemple, Rodoreda va fer entrevistes a personalitats de les lletres del moment, Irene Polo va fer reportatges sobre les condicions de treball a les mines o sobre la prostitució a Marroc o Anna Murià que escrivia sobre política al *Diari de Barcelona* (Capçalera, 02/1999). Però la Guerra Civil va suposar un retrocés en els avanços aconseguits per les dones en els anys de la Segona República, el qual es va estendre durant tot el franquisme. Malgrat això, seguim trobant referents femenines en els anys cinquanta.

En aquests anys dones com Teresa Pàmies seguiran col·laborant en premsa però des de l'exili, en revistes com *Serra d'Or* i *Orifloma* (periodistes en temps difícils). Però cal destacar la importància de Maria Aurèlia Capmany, dona compromesa que

escribia sobre literatura, política, filosofia o feminisme. És imprescindible el seu paper en la premsa per a donar pas a les dones que vingueren després, ja que va escriure des d'aquests primers anys fins a la seua mort el 1991 (Ara, 01/10/2016). Escribia columnes, “articles de crítica literària o teatral i articles de fons, a cavall entre el periodisme i l’assaig” (Piquer, 1992: 214). Podem veure els seus articles com una espècie d’autoretrat, ja que en llegir-los descobrim totes les seues opinions. Piquer resumeix perfectament el seu compromís i valentia:

“Els seus articles responen a un tarannà compromès amb el seu temps, el seu país i la seva gent. Poc amiga de les mitges tintes, la Capmany és militant en tot. Milita a favor de l’alliberament de la dona, de la democràcia, del Partit Socialista, de la pau, de la tolerància. I en contra del franquisme, del conformisme burgès, de la pedanteria, de la violència, del terrorisme, de la misèria., de la por” (Piquer, 1992:242).

En els anys setanta un altre referent que no podem oblidar és Montserrat Roig, coetània d’Isabel Clara-Simó, que serà objecte del nostre estudi. Roig va iniciar la seua producció literària amb *Molta roba i poc sabó... i tan neta com la volen* en els anys seixanta, amb l’obtenció del premi Víctor Català. En aquesta època ja mostra el seu compromís social, feminista, fent front al règim franquista amb les seues publicacions. Posteriorment tindrà una importància clau en el feminisme català, amb la publicació d’obres com *Diguís que m’estimes encara que sigui mentida* (1991), *Un pensament de sal, un pessic de pebre* (1992). Un estudi amb el qual podem aprofundir més en la seua figura, en el seu paper en el feminisme, les seues aportacions i estil és *Montserrat Roig: feminisme, memòria i testimoni* de Mª Àngels Francés (2012).

4. ANÀLISI

Isabel Clara-Simó i el compromís polític

La presència d’aquesta escriptora valenciana (Alcoi, 4 d’abril 1943) destaca sobretot en el diari *El Punt Avui*, en el qual tingué una columna setmanal des de 2010 fins a 2019. Llicenciada en Filosofia per la Universitat de València i doctorada en Filologia catalana, entre les seues obres destaquen narracions com *És quan miro que hi veig clar* (1979), amb el qual guanya el premi Víctor Català, *Històries perverses* (1983), guanyadora del premi Crítica Serra d’Or, *Dones* (1997), *Estimats homes (una caricatura)* (2001), *La vida sense ell* (2013), *Prime Time. Irreverències* (2019) i

novel·les com *La salvatge* (1993) guanyadora del premi Sant Jordi, *La innocent* (1995) premi València de literatura, *Amor meva* (2010) premi Joanot Martorell, *Jonàs* (2016) i cal destacar la publicació pòstuma de *El teu gust* (2020). Com veiem la seua obra és molt prolífica, ja que aquests són sols alguns dels seus títols. És important destacar dins la seua trajectòria la direcció de la revista *Canigó* entre 1972 i 1983, impulsant-hi la realització en català i la col·laboració de dones escriptores. Generacionalment és la dona més major de la tria que hem fet, representant de la generació dels setanta, va obrir-se pas en el món de la premsa i de la literatura en general en un moment en què les dones ho tenien molt difícil per a accedir-hi, just acabant el règim franquista. La nostra intenció és veure quines són les seues inquietuds, les temàtiques més tractades, així com el seu estil.

La temàtica principal que trobarem en els seus articles serà la de tractar fets d'actualitat, però més concretament les seues opinions sobre el panorama polític, deixant veure en tot moment quina és la seua postura, les seues idees. Centrarà la seua atenció en el conflicte independentista, comentant els esdeveniments més propers i fent crítica al tractament que s'hi està fent per part del govern espanyol. Però no sols parla de política, també hi haurà molts articles dedicats a escriptors i escriptores, així com a altres intel·lectuals del panorama català i també internacional. En la major part d'aquests parla de les seues aportacions (novel·les, documentals, obres de teatre representades, etc.). Sempre dona la seua opinió amb contundència, utilitzant alguns recursos expressius per donar força al seu missatge, els quals analitzarem.

Els articles centrats en la situació política catalana i espanyola són els més abundants amb diferència, és clarament el seu tema predilecte. Malgrat que el nostre estudi sols comprèn des de l'any 2017, podem veure que des de 2010 aquest és un tema constant en la seua escriptura. De 2017 a 2019 escriu huitanta-cinc articles, dels quals seixanta parlen de política, especialment del conflicte independentista. El que ens deixa veure Isabel Clara-Simó inclús abans d'aprofundir, és el compromís amb el seu poble i el seu interès per donar a conèixer la seua opinió en un tema controvertit i molt polaritzat. Veurem que en cap moment dubta del que pensa, no demana perdó per ser ferma en les seues idees i en la manera d'expressar-les. Com que en són molts, sols posarem alguns exemples per veure quin és el vocabulari que sol utilitzar en referència a aquesta temàtica i els diferents recursos expressius.

El primer que hem de destacar és que Isabel Clara-Simó sempre parla amb contundència, cal recordar que es tracta d'una escriptora, sobretot novel·lista, amb una trajectòria professional llarga i ja amb un prestigi, tot i que no sempre reconegut, com ella mateixa afirma en el discurs en què va rebre el premi d'Honor de les Lletres Catalanes:

“He donat la imatge, pel fet de ser dona i més, que escric històries d'amor per a tietes, que escric per a dones, des d'interiors, i m'he sentit rebutjada moltes vegades. De tota manera no he abandonat: a cada bufetada una mica més d'impuls” (Vilaweb, 13.01.2020).

És per això que quan parla no té por a ser políticament incorrecta ni intenta amagar amb eufemismes el que realment pensa. En aquesta sèrie d'articles en els quals principalment critica l'actuació de l'Estat Espanyol cap a Catalunya i l'independentisme, veurem que utilitza constantment la ironia com a arma per a mostrar la seua profunda indignació però intenta fer-ho amb humor, rebaixant un poc el to aspre. La ironia va sempre de la mà de la intertextualitat, en la majoria d'aquests escrits hi ha frases en castellà dites pels propis polítics o en alguns casos frases fetes tradicionals. El que pretén amb açò és mostrar, per una banda, que està informada de tot el que diuen els implicats en els seus articles, però sobretot, com ja hem dit, dona un fons irònic al que està dient.

En articles com “Mots” (PA¹, 07.03.2017) ens explica diferents expressions utilitzades pels espanyols que tenen el poder per a crear un imaginari negatiu de Catalunya, ens parla de “desafío”, “desobediencia”, “pedagogía del odio” o “un camino sin salida”. D'aquesta manera queda més clara la seua crítica, ja que exposa explícitament els termes que comentarà, a més, les utilitza amb motiu de burla, mostrant l'exageració i la deformació de la realitat que suposen per a ella aquests conceptes, que l'únic que fan és crear una imatge pejorativa i inexacta del poble català en general i de la vessant independentista en concret. Altre article on prima més aquest sentit irònic és “Gibraltar” (PA, 04.04.2017) en el qual no sols parla del que diuen actualment els polítics sinó que posa la vista més enrere, fins al franquisme, quan no va ser acceptat per la ONU i es deien coses com “¡Si ellos tienen ONU, nosotros tenemos dos!”, amb aquestes frases el que pretén és posar de relleu la ignorància que suposava aquell règim, però comparant-ho amb frases que encara es diuen hui dia, com per exemple “¡Gibraltar

¹ A partir d'ara utilitzarem l'abreviatura PA per al diari *El Punt Avui* i LV per al diari *La Veu* quan citem els articles.

español!”. Posa en relació una Espanya regida per una dictadura i una en democràcia, però que en el fons segueix tenint una mentalitat centralista i colonitzadora que ella vol fer veure.

Però no sols s'utilitza la intertextualitat amb finalitat humorística, sinó que també reforça les seues idees amb citacions d'espanyols que eren crítics en alguns aspectes, com quan en “Hem guanyat” (PA, 03.10.2017) cita a Machado dient “Una de las dos Españas ha de helarte el corazón”. De tota manera el seu ús més habitual sí que és amb intenció irònica, i amb aquesta mateixa intenció tenim expressions com “[...]el llibre que Moisès va baixar del Sinaí, la Constitució Espanyola, es doblegués als desitjos dels seus ciutadans” que trobem en “Estem al vostre costat” (PA, 18.09.2017), en el qual utilitza la metàfora dels deu manaments per a emfasitzar el fet que la constitució es veja quasi com divina, inqüestionable. En aquest article precisament també trobem un altre recurs recurrent que és el de començar l'article parlant d'una altra cosa per a acabar relacionant-la amb la independència. Per exemple comença parlant de l'aconseguint dels drets de les dones i acaba relacionant-ho amb el dret a votar per l'autodeterminació.

Ja en 2019 com que la situació política encara és més convulsa, comentarà fets concrets que estan donant-se en Catalunya i en l'Estat Espanyol en general. Per exemple, en “Enemics al poder” (PA, 18.06.2019) ens parla del polític Valls, que va estar en la vida política francesa i ara inicia una nova etapa en Catalunya en el partit de Ciudadanos, la qual cosa critica. Però les crítiques cap als polítics encara que s'hi centren en la gestió del conflicte català, no ho fan exclusivament, ja que també posa de relleu la inhumanitat que suposa deixar que persones s'ofeguen a la mar (PA, 13.08.2019) o defensa acusacions que li semblen injustes com amb el cas de Laura Borràs, directora de l'Institut de Lletres Catalanes (PA, 11.12.2018). En aquest últim cas utilitza com a argument la seua experiència personal, ja que ella va treballar allí, per a assegurar que és testimoni de la gestió de Borràs i no hi ha res de qüestionable.

Però com ja hem avançat, els seus articles no sols s'hi centren en aquesta faceta explícitament política en què comenta els fets d'actualitat i posa de relleu quines són les seues idees, sinó que també ens parlarà d'autors i autores, de persones importants en l'àmbit cultural que li interessin i que comenta. Sobretot es centra en alguna de les seues obres, malgrat que a vegades els articles són un homenatge a alguna personalitat que haja mort en el moment en que escriu. Veiem que en parla d'homes i dones

indistintament, no hi ha una voluntat evident i explícita de visibilitzar únicament dones, sinó que es mou per l'interès que li desperta la seua obra o la seua trajectòria concreta. A més, com ja hem comentat, moltes vegades el motor d'aquests articles és la mort de la personalitat de la qual parla, ja que ho fa com a homenatge.

Comença els seus articles de 2017 parlant de l'obra *Contra-dicció* de Beth Gali, per a seguir amb la figura de Fuster, utilitzada de pas per a assegurar que si no hi haguera sigut valencià seria molt més conegut, considerat un dels grans pensadors del segle XX (PA, 24.01.2017). Ens parlarà d'obres concretes en articles com "E la nave va" (PA, 18.04.2017), o "Rosa de cendra" (PA, 02.05.2017) en què ens parla de la novel·la amb el mateix nom de Pilar Rahola. Però moltes vegades unirà aquesta exposició d'obres literàries, cinematogràfiques, etc. amb el que més li agrada, la política, pel seu compromís ideològic. Per exemple, quan parla de la importància per als catalans de Jesús Tuson (PA, 10.08.2017) o del documental *Las cloacas del estado* (PA, 25.07.2017) en el que critica la transició espanyola. Com podem comprovar, malgrat que pugua parlar d'altres temes i també de personalitats importants que aporten culturalment alguna cosa, la major part de les vegades tendeix a tractar temes polítics, mostrant la seua ideologia i defensant-la obertament.

Pel que fa al feminisme, no hi trobem una al·lusió directa massa constant, tampoc a les experiències de les dones en general. La tria dels intel·lectuals que comenta és independent del seu sexe, de fet, entre els seus articles trobem més referències a homes que a dones, concretament a escriptors. Probablement es deu al ferm compromís que té Isabel Clara-Simó amb la seua ideologia política, ja que centra quasi tots els seus esforços en tractar el tema de la independència i, quan no ho fa i tracta novel·les, escriptors, etc. en molts casos acaba relacionant-ho amb aquest. Per aquest motiu pensem que la tria dels autors no respon a un compromís feminista, sinó a un compromís polític independentista, que és la seua principal preocupació.

Com hem pogut comprovar, Isabel Clara-Simó té una llarga trajectòria en el diari *El Punt Avui* de quasi deu anys. El que destaca d'ella és la seua claredat quan parla de les seues idees i opinions, les diu sense por a les conseqüències, sense eufemismes. El tema principal és el conflicte català i la crítica a la gestió del govern central espanyol, de fet, en alguna ocasió comença parlant de coses que han aconseguit les dones com votar, per a acabar l'article relacionant-ho amb el dret a votar la independència. Malgrat que en aquests articles concrets que hem analitzat el feminisme i els problemes de les

dones no són el tema principal, el compromís de l'escriptora és inqüestionable, com ja hem comentat sobre la revista *Canigó*, baix la seua direcció la revista:

“ens ofereix un maremagnum de tributs reivindicatius, escrits per dones, que deixa palesa la participació activa i el protagonisme que agafaven moltes col·laboradores insistint en deixar petja dins la nostra història i la nostra identitat” (Cortés, Gisbert, 2015:67).

Raquel Ricart i el jo autobiogràfic

És una escriptora valenciana nascuda a Bétera el 1962 que ha cultivat diferents gèneres. Ha escrit tant novel·la juvenil com novel·la per a adults, en concret novel·la negra. Es dona a conèixer amb la narració *I entre tant de núvol, ni un glopet de flor* (1980), destaquen també altres títols com la novel·la negra *Un mort al sindicat* (1999), les juvenils *Van ploure estrelles* (2001) o *En les mars perdudes* (2012), amb el qual va obtindre el premi Bancaixa de Narrativa Juvenil, la novel·la *Les ratlles de la vida* (2010) amb el qual guanya el premi Andròmina de narrativa i el premi de la Crítica dels Escriptors Valencians. Destaquem també la seua participació en llibres col·lectius com *Entre dones* (2016) i *Nosaltres, les fusterianes* (2017). En el cas de l'escriptura en premsa, el que destaca és la seua col·laboració de 2017 fins a 2019 en el diari *La Veu*, amb un total de seixanta-set articles. El seu acomiadament del mitjan no va ser voluntari, sinó que es dona pel tancament d'aquest, la qual cosa ocorrerà amb altres escriptores com Marta Meneu Borja, que també analitzarem. Però el diari ha tornat recentment amb el nom de *Nosaltres la Veu*, en el qual torna a col·laborar.

El que trobarem en aquests articles és principalment l'ús de l'experiència personal per a crear una empatia i tractar temes d'interès general, des de qüestions existencials fins a la quotidianitat que totes i tots podem viure. Ja en el seu primer article, el qual serveix de presentació de la columna, explica com li han dit que té llibertat per escriure allò que vulga, a la qual cosa ella respon amb açò:

Allò que vulgues és la dificultat per pronunciar correctament el nom de la jove paquistanesa que he conegut, la història que imagine en l'abric negre i llarg des del coll fins als peus de la dona síria que m'ha presentat els seus fills, les mans com papallones de l'octogenària que, dimecres rere dimecres, em conta la seua joventut en París com si fos la primera vegada. Allò que vulgues és el privilegi d'un lloc on viure, el primer cafè del dia, matinar un diumenge per anar a l'horta a espigolar cebes amb una amiga, fer un any més, escoltar la meua filla que canta mentre es dutxa, l'olor del pimentó i l'albergínia que es torren mentre escric (LV, 12.04.2017).

Com veiem, en el seu primer article ja fa tota una declaració d'intencions, el mateix títol ens ho indica, ja que parlarà d'allò que l'envolta, de cada xicotet detall que viu i que suposa un món, perquè l'essència està en aquestes coses. També cal destacar com parla exclusivament de dones, a més, totes elles immigrants o amb històries d'emigració. Veurem com hi posa el focus en aquests esdeveniments i intenta donar veu a diferents històries, moltes d'elles sobre injustícies, però sempre partint de la seua realitat personal, la qual inicia aquest vincle amb el lector que pot sentir-se fàcilment identificat. També destacarà el seu compromís social, que ja hem vist amb Clara Simó.

En l'article "Ai!" (LV, 07.05.2017), el tercer que escriu, mostra aquest compromís amb la visibilització de les dones quan ens conta com un escriptor que li agrada molt, comenta en un programa de ràdio les grans obres de la literatura francesa i no esmenta cap dona. Aquest fet suscita la reflexió de Ricart, que comenta la necessitat de posar el focus en el sexe femení, en totes les aportacions silenciades al llarg de la història, una història contada per i per als homes. També ho relaciona amb la falta de diversitat racial. Aquest article, a més, connecta molt bé amb un posterior "Arqueologia" (LV, 03.03.2018) en el qual parla de com ha d'investigar amb esforç i determinació per a trobar totes aquelles dones importants que han sigut silenciades per la història, la qual cosa no és fàcil perquè han estat oblidades. Però remarca la importància de buscar les nostres referents femenines, així tindrem la certesa de tot el que som capaces de fer.

Seguint aquesta línia, el que farà serà parlar ella mateixa d'aquestes referents que ha anat descobrint, per exemple en "Xe, què no toqueu?" (LV, 17.03.2018) parla de les falles i esmenta a dones músics concretes, com Amparito Roca, de les quals no es sol parlar, perquè la majoria de grans músics són homes. El mateix ocorrerà, i serà constant en els seus articles, amb les dones escriptores, les quals seran molt més abundants que els escriptors. En una ocasió ens parla de *Cims borrascoses*, sempre relacionant les obres amb els moments en els quals ella les va llegir, en fets de la seua vida, ens conta que l'obra la va marcar durant una grip en l'adolescència, ho encaixa amb una situació actual, en que ha llegit *Tu no ets una mare com les altres*. Serà una constant que trobarem en altres articles com "Parèntesis" (LV, 14.04.2018) en què ens parla de la novel·la *Em dic Lucy Bourton* d'Elisabeth Strout, o en "Jane Austen" (LV, 10.02.2019) en que ens parla de l'autora i concretament de la seua novel·la *Orgull i prejudici*.

Posa sobre el paper problemàtiques normalitzades com la violència cap a les dones en el futbol, l'exclusió que suposa ja des del col·legi, els insults masculistes cap als jugadors i la necessitat de corregir-ho des de la conscienciació en els centres educatius (LV, 10.05.2017). També parla de temes com la maternitat, la qual cosa segueix aquesta línia feminista perquè visibilitza algunes problemàtiques, com per exemple aprendre a acceptar als fills malgrat que no siguin el que esperàvem, aquest és el major acte d'amor (LV, 10.09.2017). També parlarà de com ens sentim les dones quan anem soles i veiem un grup d'homes, també dels comentaris que fan quan estan en grups sense elles tractant-les com objectes, fa una crida a que canvien aquesta actitud, a que parlen amb les dones i les escolten.

El tema també estarà tractat des de la ironia en articles com "El penjollet" (LV, 22.10.2017), en el qual fa humor amb la idea que els homes es creguen superiors pel que tenen entre les cames, es burla de l'òrgan sexual assegurant que està sobrevalorat. Al final el que pretén és emprar aquest sarcasme per a mostrar que és absurd que hi haja homes que creuen en la seua superioritat front a les dones. Amb aquests articles veiem com tracta el mateix tema des de diverses perspectives, per una banda reflexiona de manera seriosa sobre la falta de referents femenines, etc., però per altra utilitza l'humor perquè també és una arma poderosa que serveix per a invalidar un discurs masculista sense fonaments.

Una de les característiques principals dels seus articles, que ja hem comentat però en la que cal aprofundir, és el fet que sempre comença tractant un fet concret, moltes vegades sobre la seua pròpia vida passada o present, que la porta a fer reflexions sobre qüestions existencials, qüestions que ens afecten a totes i tots. Ho trobem ja en els inicis, en 2017, quan ens parla de la mort de Carles Capdevila i això la porta a meditar sobre les petites coses de la vida, que relaciona amb una iniciativa d'un col·legi en què els xiquets passen temps en una residència de gent major amb Alzheimer. Com veiem, ens parla de la vellesa, d'evitar que siga una etapa d'abandonament, i de la importància de viure cada moment (LV, 04.06.2017).

Seguint aquesta dinàmica hi haurà articles en què directament ens conta com es sent ella, com en "Hi ha dies" (LV, 28.04.2018) en què parla de la pèrdua d'un ésser estimat, de com el temps alleugera el dolor, però que hi ha dies que en són com el primer. Aquesta mena de reflexions connecten amb el lector, ja que apel·la a sentiments humans bàsics que tots podem experimentar des de la veu autobiogràfica. Pot ser un

dels casos més impactants, per la sinceritat que suposa, és el de “Blau elèctric” (LV, 15.07.2018) en què ens parla d’un fet de la seua joventut en que ella i les seues companyes es van burlar d’una tercera, mostra els remordiments que li suposa. De nou crea aquesta empatia perquè sempre fa referència a sentiments fàcilment identificables.

Però aquesta exposició de la seua vida personal, no sempre anirà enfocada en aquesta direcció, ja que a vegades li servirà per a fer una crítica. Per exemple en “Copiar” (LV, 30.07.2017) explica com va estar a punt de comprar un llibre a una gran empresa per Internet, perquè el mètode era més ràpid, però va acabar desistint perquè sabia que era molt millor comprar en un petit negoci, malgrat haver de tindre un poc més de paciència. O en “Ser ningú” (LV, 13.08.2017) en que visibilitza a aquells que no poden anar-se’n de vacances en estiu perquè estan fent faena, a més de criticar el turisme agressiu amb la naturalesa. També comenta casos d’actualitat política com els presos pel Procés, però sempre tractant-ho des del seu estil personal, focalitzant en l’element emocional, ja que es pregunta com es deuen sentir a la presó, en un lloc desconegut sense la teua família i privat de llibertat.

Un altre element del seu estil interessant serà com enllaça els diferents articles, ja que tenim més d’un cas en que fa referència a un article anterior per a començar un de nou. Per exemple, “Rosa tendre” (LV, 17.02.2018) ens parla de la pel·lícula *The Florida project* i “Un crit” (LV, 24.02.2019), un any després, ens recorda aquest article per a parlar d’una altra pel·lícula, *Cafernaïm*. Les dues històries estan relacionades perquè els protagonistes són xiquets amb infàncies dures. El mateix ocorre amb “Genealogies” (I) i Genealogies (II) (LV, 19.05.2019), la qual és clarament una continuació, ja que en ambdues parla de llibres que l’han marcada, quasi sempre parlant d’autores, ja que com hem vist, des del primer moment té un compromís amb la visibilització de les dones.

Seguint amb la forma dels seus articles, hem anat veient com utilitza la seua vida personal, els records del passat i les coses quotidianes que li passen, per a establir vincles amb el lector, ja que mostra escenes que són fàcils de reconèixer i reflexions sobre qüestions bàsiques que totes i tots ens podem fer. Aquest recurs destaca per l’ús de la primera persona i sobretot per l’adjectivació, la descripció. Ho veurem clarament en articles com “Sí” (LV, 24.09.2017) en el qual ens conta en primera persona del present el que està veient, una mare donant de mamar, un home vell que seu per a

descansar, etc. Les descripcions prenen un ritme molt narratiu que caracteritzarà tota la seua producció en el diari *La Veu*.

Anna Moner i les dones al llarg de la història

Anna Moner és una escriptora i artista plàstica nascuda a Vila-Real en 1967. Ha publicat tres novel·les, *Les mans de la deixeblla* (2011), premi Enric Valor de la Diputació d'Alacant, *El retorn de l'hongarès* (2015), premi Alfons el Magnànim de la Diputació de València i premi Túria a la millor contribució literària, i *La mirada de vidre* (2019). També destaquen més d'una desena de relats breus, com *La Venus i el lliri* (2006), Premi de relats de dones, *L'ocell* (2017) o *Confessions del minotaure* (2019). A més, cal remarcar la publicació d'un recull d'assaigs en 2015, *Gabinet de curiositats*, en el qual trobem els publicats en el diari *La Veu*, que és el més prolífic, però també els escrits en *El País* i *Calendari dels brillants*. De totes les escriptores que analitzarem, Moner és l'única que ha publicat els articles escrits en un diari de manera contínua, la qual cosa és sorprenent, ja que totes tenen un número elevat d'articles. A més, com que també és pintora, les dues disciplines es relacionen en la seua obra, tant la intervenció de la literatura en la pintura com a la inversa.

En els seus articles en el diari *La Veu*, on va col·laborar des de juny de 2016 fins a setembre de 2017, hi trobarem sobretot dues vessants temàtiques. Per una banda, fa articles informatius sobre Gandia posant èmfasi en fets com l'ampliació dels horaris de la biblioteca, un pla d'administració electrònica pioner o inclús informa sobre l'inici de les obres a la platja. Però aquesta sèrie d'articles més informatius que personals, conviuen amb uns altres que tenen com a protagonista algun personatge històric important: escriptores, científics, cantants, etc. dels quals ens parla en clau narrativa, contant-nos una història posant el focus en el que senten els personatges, en la descripció de les escenes, però amb el rerefons d'una història real.

En els articles dedicats a Gandia, trobem un contingut bàsicament informatiu. Ho veiem amb la tercera persona, que pretén fer el text impersonal "la biblioteca estarà oberta 15 hores diàries de manera ininterrompuda i durant 21 dies" (LV, 03.01.2017) i els temes tractats, els quals no presenten polèmica, no tracta temes com la política i fets socials remarcables i no fa una crítica cap al que està exposant. L'únic que podem

deduir d'aquests articles és el seu interès per parlar-nos de les novetats en diferents gestions a Gandia concretament, ja que mai no ens parla de cap altre poble.

Pel que fa als articles dedicats a diferents figures de la història, artistes, escriptores, etc. la pròpia Moner en una entrevista en À punt ens explica el perquè d'aquesta tria. Un gabinet de curiositats implicava la col·lecció de rareses, que és en el que vol centrar-se Moner, per això el recull de tots els articles rebrà aquest nom. Hi ha una intenció de mostrar-nos allò ocult, en el cas dels articles en el diari *La Veu* trobarem moltes vegades com es dona veu a moltes dones importants de la història, però també a homes. Però no sols a personalitats importants, sinó també, com bé diu el nom, a curiositats que ens sorprendran per la seua raresa, inclús massa per a ser realitat.

Es tracta d'articles en els quals viatgem a temps passats, en els quals les dones solen ser les protagonistes. Aquestes dones i homes li desperten una curiositat que ens vol transmetre, contant-nos algun moment concret de les seues vides o de la seua obra, però també trobarem articles en que els protagonistes no són escriptors o artistes, sinó gent que desperta precisament aquesta curiositat. Per exemple, "La quimera" (LV, 24.03.2017).

En la majoria, les dones són el fil conductor, recreant ambients misteriosos i particulars, es tracta de relats curts, que solen ser prou més extensos que els articles que pretenen ser més informatius, com els que fan referència a Gandia. Açò ens crida l'atenció, perquè no ho trobem en cap de les altres escriptores, no hi ha una diferència tan notable entre articles de diferent temàtica, que impliquen també una diferència tan evident en la forma.

En aquests articles s'hi centra en algun element de la seua biografia, intenta capturar un moment concret que siga interessant. Aquesta visió és molt pictòrica, veiem la relació entre les dues disciplines que ella exerceix, literatura i pintura. A més, intenta plasmar una característica comuna en la majoria, que és la seua extrema sensibilitat, la qual cosa permet crear el que creen. El que pretén no és donar-nos una lliçó d'història, sinó mostrar el rerefons d'aquests personatges utilitzant una història real a la qual ella dona vida amb les descripcions i els diàlegs que sí són ficció.

Ho podem veure en articles com "La mome i el funàmbul" (LV, 06.01.2017), en el qual remarcuem una característica que tindran tots aquells articles que parlen de

diferents personalitats, que és el temps passat, ja que el que ens conta és una història, per tant utilitza el temps propi de la narració.

“La vesprada del mateix dia, a la Maison du Bailli, a Milly-la-Fôret, no massa lluny de Fontainebleau, les restes mortals de Jean Cocteau reposaven en un llit sobre un drap de seda blau i envoltades de desenes de roses vermelles [...] Ara, un destí insòlit havia unit en la mort el poeta, el pintor, el dramaturg, el cineasta, el constructor de quimeres inesborrables, i la dama inculta que, convertida en la musa del París existencialista dels anys cinquanta, assolí els cims de la celebritat sense deixar de tindre els peus enfonsats en el fang de la melangia i la mala fortuna que l’acompanyava des de la infantesa (LV, 6.01.2017)”.

Com veiem en el fragment, destaquen també les descripcions “drap de seda blau” o “desenes de roses vermelles”, així com les enumeracions “el poeta, el pintor, el dramaturg, el cineasta”. Tots els recursos emprats pretenen donar-li força al fet que ens està contant. L’amistat entre Piaff i Cocteau era real, però Moner ens submergeix en un univers en que importen més els detalls personals, el que sentien l’un per l’altre i la descripció dels llocs i de les coses que posen l’èmfasi en aquests sentiments. És una estratègia que veurem encara més clara en altres articles com “L’astrònoma” (LV, 17.02.2017), en el qual ens parla directament del que sent Caroline Herschel. Moner actua com una narradora omniscient que coneix els pensaments del personatge “se sent vella i fràgil, tot i que conserva la ment desperta i els hàbits d’un ocell nocturn. [...] es nota el cap atordit, el cos feixuc i les mans engarrotades”. De nou veiem les enumeracions i les descripcions, en aquest cas de com es sent físicament.

Altre recurs que serveix per donar versemblança és la intertextualitat, en “La visita” (LV, 22.02.2017) utilitza una citació de Camille Claudel just abans de començar l’article “Després d’haver-me esforçat per l’art tal com he fet, d’haver-ho sacrificat tot per crear bellesa, no considere just haver acabat així. Em mereixia alguna cosa millor”. Així presenta a l’artista de la qual parlarà, en els mateixos termes que hem vist amb els anteriors, centrant-se en els sentiments i emocions del personatge, els quals crea Moner com a narradora, però partint d’un fet real que ens dona a conèixer.

Cal destacar que en la majoria d’aquests articles literaris, en els quals Moner sol partir d’un esdeveniment històric per a després donar pas a la creativitat, a la narració, les protagonistes solen ser dones, com ja havíem avançat. Hem vist dones conegudes i altres que ho eren menys, com és el cas de Camille Claudel, de qui ens sona molt més el cognom pel seu germà. Però aquesta intenció de visibilitzar les dones de la història, la

veiem clarament en “La biblioteca” (LV, 07.03.2017) en què ens parla de Virginia Woolf just un dia abans del Dia de la dona. Aquest article comença ja amb una dedicatòria que és una declaració d'intencions “A totes les dones que lluiten per tindre una cambra pròpia”. I ens conta un relat de quan Virginia Woolf va haver de mudar-se i com l'envaïen els records de les obres que havia llegit en aquell lloc.

Lliris Picó i l'experiència personal

Lliris Picó i Carbonell va nàixer a Ibi el 1972, és important en la seua formació personal la seua estança a Àvila, malgrat que després tornarà al País Valencià. És llicenciada en Filologia Catalana i ha conreat diversos gèneres. Destaquem *L'olor dels crisantems* (2005), premi de Narrativa Antoni Bru, *Moisés, estigues quiet* (2015), premi Enric Valor i premi de la Crítica dels Escriptors Valencians o *Ventalls de paper* (2019). Pel que fa a la seua participació en premsa, destaca la publicació de cent articles en el diari *La veu* des de 2017 fins a 2019.

En els seus articles hi ha una diferenciació clara entre aquells que ens donen informació sobre esdeveniments que ocorren en els diferents pobles valencians i aquells que es centren en les idees de la pròpia autora, en temes lligats més a la política i la societat, en que dona la seua opinió i també en que mostra els seus sentiments.

Els articles que ens mostren notícies dels pobles els trobem des del seu inici en la columna en 2017 fins a finals d'aquest mateix any, ja que el que veurem és un canvi en la dinàmica que segueixen. Mentre que en 2017 conviuen aquests articles amb altres de caire més personal, predominant els primers, a partir de 2018 en trobarem molts més que ens parlen sobre la pròpia autora, que mostren la seua opinió sobre diversos temes d'actualitat i que plasmen de manera clara i sense eufemismes sentiments tan profunds com els de soledat i dolor per la pèrdua d'un ésser estimat.

Dels cent articles que trobem en aquest diari, quasi la meitat, quaranta-dos, estan relacionats amb detalls informatius en diferents localitats. Malgrat no tindre un estil marcat perquè pretenen ser més impersonals que els altres, sí que podem establir un nexa comú que té a veure amb la temàtica. Veiem que tots estan centrats en contar fets d'interès de diferents pobles valencians com Guardamar del Segura, Sueca, Castelló, Villena, Alacant, etc. Aquesta decisió denota el seu compromís amb la terra, podria

haver escollit fets més internacionals, o inclús haver parlat també de pobles catalans, però defensa concretament el País Valencià. Ens mostra notícies com que en Sueca les rebaixes s’anunciaran en valencià (LV, 04.07.2017); de com en Castelló han implantat mesures per a reduir el tràfic, la qual cosa relaciona amb l’ecologisme (LV, 06.07.2017); o del final de les festes de Moros i Cristians i la celebració del Dia del Gos a Paiporta (LV, 11.08.2017). En aquests no trobem el jo de l’autora, utilitza els verbs en present “Sueca s’apunta també a la tendència dels descomptes” (LV, 04.07.2017), amb poques descripcions, destaca per ser una notícia periodística convencional que pretén ser objectiva, malgrat que com hem dit, ja sols les notícies escollides mostren la seua defensa del territori valencià i la seua intenció de donar a conèixer al lector detalls de diferents poblacions que d’altra manera probablement no hagueren conegut.

Pel que fa a la resta dels articles, en veurem la presència del jo de l’autora en tot moment, basant-se en la seua experiència personal per a parlar de diversos temes. Un dels primers en el qual trobem aquest canvi és “La imatge del poder: el poder de la imatge” (LV, 15.08.2017) en què trobem la primera persona del singular amb la qual escriurà constantment, com també faran la resta d’escriptores analitzades “Torne de passar uns dies a València”. A més, en aquest cas concret fa una descripció d’elements representatius de València “una ciutat d’una catalanitat extraordinària [...]. Parle de varietat d’oferta cultural, de cosmopolitisme”. I acaba amb una crítica als polítics valencians dels últims temps, que es prenen la seua faena com un joc. Si continuem aprofundint en els seus articles, veurem que l’actualitat política és un tema que sorgeix amb prou freqüència, per exemple mostrant la seua indignació per la intervenció del Ministeri d’Hisenda del govern central en l’Institut de les Lletres Catalanes. Ja amb el títol ens deixa clara la seua opinió “Dignitat intervinguda” (LV, 26.09.2017). També escriurà sobre el nacionalisme espanyol agressiu i intolerant, un article que inicia amb una apel·lació directa al lector en segona persona “Sabeu?” que permet la inclusió d’aquest en les seues reflexions. Aquest recurs serà una constant, junt amb l’adjectivació per a descriure allò que ens intenta explicar, com quan diu “Banderes de fúria i de violència gratuïta, d’imposició i d’amenaça. Teixit inconsistent. Orgull patriòtic a un euro el metre” (LV, 10-10.2017).

Altre tema que tractarà habitualment serà el de la llengua, tant amb situacions quotidianes que li ocorren a ella personalment i ens conta, com la seua opinió sobre fets que es donen relacionats amb els drets lingüístics. “Amb tots els respectes” (LV,

17.01.2018) parteix d'una entrevista que li fa una jove en la ràdio que no sol parlar en valencià, però fa l'esforç, per altra banda una dona major en l'eixida del col·legi li diu que és partidària de parlar una sola llengua, a la qual cosa Picó respon amb un to col·loquial caracteritzat per les marques expressives "Si ens posem així, jo també, senyora: la meua, o què?". Com hem dit, també tracta el tema informant sobre alguna notícia d'actualitat, com quan ens parla dels presos polítics i de la facilitat de tot el món, inclosos els jutges, per a opinar sobre temes de llengua. Utilitza la intertextualitat citant una frase del general Mola "Hay que sembrar el terror, hay que dejar sensación de dominio eliminando sin escrúpulos ni vacilación a todos los que no piensan como nosotros". A la qual cosa respon amb les expressions col·loquials que ja hem esmentat i signes d'oralitat "Acollona, eh?".

Pel que fa al feminisme, hi haurà una constant al·lusió a les problemàtiques de les dones, reflexions sobre la seua situació i la seua opinió i experiència personal. Una de les formes de tractar el tema és directament visibilitzar a dones escriptores, com quan ens parla d'una obra conjunta entre ella i altres autores sobre Joan Fuster anomenada *Nosaltres, les fusterianes* (LV, 24.10.2017). Però el més habitual serà la crítica al tractament que es fa de les dones a nivell social, sobretot en els mitjans, com quan ens conta que entrevisten a una escriptora i l'última pregunta que li fan és sobre el perfum que gasta:

"Però –ai!– l'última pregunta: "Tu perfume?" El seu perfum? El seu perfum! No done crèdit. De veritat que a un escriptor se li preguntaria pel perfum? Tant farà si la Monreal usa Eau de no-sé-què o si fa olor de fulles de figuera. El que compta és que el seu llibre ha estat un èxit. O no?" (LV, 07.11.2017).

De nou destaca el seu estil col·loquial amb l'ús d'exclamacions i interrogacions, així com l'humor i la ironia per a mostrar que aquesta pregunta és improcedent i no té cap sentit. I seguint amb la importància que tenen els cossos femenins i la seua hipersexualització per sobre del que poden aportar, trobem un altre article en que es critica que en les festes d'Alacant sols es mire el físic de la jove escollida com a bellesa i no el que té a dir (LV, 26.05.2018). Finalment, volem destacar la relació que estableix entre el feminisme i la maternitat, quan ens parla de la por que senten les dones i de com la transmeten a les seues filles, i utilitza la seua pròpia vida per a afirmar que ella vol que la seua filla siga lliure i no tinga aquesta preocupació (LV, 23.12.2018). També parlarà de sentir-se mala mare perquè ella recorda com la seua es dedicava

completament a la maternitat mentre que ella fa faena, mostra unes inquietuds que poden tindre moltes mares pel que s'espera socialment d'elles. Però l'article més centrat en el feminisme i la seua agenda política és potser, "Perillós cos de dona" (LV, 17.03.2019) en el qual mostra la seua postura abolicionista de la prostitució i els ventres de lloguer. Reflexiona sobre el tema a través d'una citació del PP que explicita "El PP propone retrasar la expulsión de mujeres inmigrantes que den a sus hijos en adopción.", aquesta intertextualitat li serveix per a posar-nos en situació de la problemàtica que criticarà. Acaba relacionant el final amb el títol, perquè el cos de les dones sempre s'ha vist com un objecte de desig, el qual es pot utilitzar per a explotar-les, en aquest cas reproductivament.

Però els articles més personals que trobarem, que mostren directament els sentiments de Lliris Picó i la seua vida més íntima, seran aquell en que parle de la mort de la seua parella. Comença a escriure'ls just després de la seua mort, en "Primera pàgina" (LV, 25.08.2018) ens conta com el seu marit ha faltat de repent i el canvi que ha suposat en la seua vida. Tracta sentiments que tots podem sentir i que són difícils de tractar de manera tan pública, ja que tendim a amagar el dolor i l'enyorança. "Vull creure que la mort ens ensenya coses. Tanmateix, em pense que no, que la mort no ens ensenya res, només constata el que és pura evidència: havia d'haver-li dedicat més temps. Tot el temps". En els següents articles seguirà aprofundint en aquests sentiments, però centrant-se en un de nou, la soledat. Utilitza un llenguatge molt poètic precisament per a expressar la complexitat del que sent i transmetre el missatge aconseguint que empatitzem. En la cita que trobem a continuació utilitza repeticions, metàfores com les teranyines del dol que aniran fent capoll, comparant-ho amb el dolor per la pèrdua que pot anar transformant-se en alguna altra cosa. La força del missatge també la trobem a través de les enumeracions, centrades en allò que envolta la mort físicament i en la foscor relacionada amb l'estat d'ànim d'ella.

"Però no. Ara ja està. Ara supose que les teranyines del dol, amb el pas dels dies, aniran fent capoll i seguiré comptant el temps en negre i gris, en plom, en palla, en fum, en res. Negre làpida, marbre, fred, cuc" (LV, 06.01.2019).

Marta Meneu Borja i la veu d'una nova generació

Ha estudiat la carrera de periodisme, professió que combina amb la divulgació literària, sobretot a través del seu canal de Youtube “La prestatgeria de Marta” en que ens parla de diferents obres. A més, col·labora en mitjans de comunicació, tenint la major continuïtat en el diari *La Veu* de 2017 a 2019. Cal destacar el fet que tinga un canal, ja que no és el cas de la resta, la qual cosa pot ser un indicatiu de la diferència generacional que hi ha, com que Meneu és la més jove, probablement és la més familiaritzada amb les xarxes socials i la divulgació des d'aquests mitjans, els quals són una alternativa actual a altres més tradicionals. A més, té una novel·la publicada el 2019, titulada *El senyal*.

Com ja hem esmentat, es tracta de l'escriptora més jove de totes les analitzades, per la qual cosa veurem que les obres que comenta, la temàtica i les diferents referències podem distingir-se de les altres, malgrat que diferències en trobarem en totes. Tractarà quasi sempre temes d'actualitat, per exemple relacionats amb la universitat i l'àmbit educatiu en general, la política, el canvi climàtic, etc. En el seu primer article, “Contínua si, continúa no” (LV, 6.02.2017) ja enceta aquesta dinàmica parlant-nos sobre la polèmica de l'horari continu o partit en l'educació primària.

Sobre l'educació en farà d'altres en que comenta l'època d'exàmens, l'ampliació de l'horari de biblioteca i l'estrès que provoca. Hem de tenir en compte que quan va escriure aquests articles ella estava a meitat de la seua carrera, per la qual cosa parla des de la pròpia experiència (LV, 01.06.2017). També dona consells per a l'examen del Superior, en que utilitza l'humor barrejat amb aquestes pautes “Com hauria de preparar-se, doncs, el pobre Pompeu per a aquest dissabte?” (LV, 15.06.2017). Sobre l'ensenyament en els centres escolars també intervindrà amb articles més crítics, com quan ens parla de la manca d'educació sexual que hi ha i defensa que hi haja una més explícita, a més d'aplicar uns coneixements en feminisme que beneficiarien a tot l'alumnat (LV, 27.07.2017).

Hi ha un article, “Que no se'ls passe l'arròs” (LV, 21.09.2017), en què parla per primera vegada sobre Catalunya i el conflicte amb l'Estat Espanyol, relacionant-ho també amb els joves i l'educació, tema que tracta habitualment, com hem vist. Inicia aquest article reprenent l'actitud d'una presentadora del noticiari que amb menyspreu diu que ja n'hi ha prou de parlar de Catalunya i, aleshores, parla de la

“sobrequalificació” dels joves. Meneu critica tant l’actitud cap a Catalunya com aquest terme, i posa l’èmfasi en la responsabilitat del Govern, que deuria preocupar-se més per l’atur juvenil que pel tema català. En altres articles posteriors també mostrarà la seua afinitat a la cultura valenciana, a la nostra llengua. Per exemple en “Carta al poble català” (LV, 05.10.2017) critica l’actuació dels cossos policials en les manifestacions en Catalunya i lloa la resistència pacífica del poble. Però sobre el tema identitari també parla de la llengua, utilitzant la seua experiència personal, la qual cosa veurem en molts articles. Ens parla de com ella canvia de llengua al castellà quan va a certs establiments i comenta la necessitat de defensar la nostra llengua, a partir de la recomanació del llibre *Sigues lingüísticament sostenible*.

Com hem avançat, altre tema tractat constantment és el del panorama polític, els fets d’actualitat. En abril de 2017 publica un article en que el títol ja és indicatiu explícit del contingut “ACPV convoca els valencians a manifestar-se el 29 d’abril per un finançament just”. En aquest article critica el finançament que rep la nostra comunitat i mostra la seua indignació amb l’ús de la primera persona del plural, s’inclou en un col·lectiu per donar imatge d’unió i de pensament compartit “hem de dir que ja n’hi ha prou”. En altres nomenarà casos de corrupció del PP, com en “Deixem en pau l’estruç” (LV, 04.05.2017) en el qual utilitza expressions col·loquials que seran constants, per donar sensació de confiança al lector i complicitat “deixem-los en pau, au va!”. Comentarà altres esdeveniments d’actualitat com l’auge de l’ultradreta a Andalusia, que relaciona amb la pròpia experiència personal, contant-nos com veu plorar a un jove anant a la universitat i pensa que bé podria ser per aquest motiu.

El feminisme també serà una constant, ja hem vist aquest tema en autores anteriors, però ella posa el focus potser en coses concretes que les altres no. Per exemple, ens parla sobre el punt violeta organitzat en un festival, el qual serveix per a acudir si una dona necessita ajuda perquè durant un concert ha estat molestada o inclús agredida per un home, ens parla del concepte de sororitat (LV, 13.07.2017). Altra polèmica actual que tracta és la de les acusacions en les xarxes socials, en “Sobre acusacions en les xarxes socials” (LV, 13.05.2017) ens comenta el cas d’un cantant conegut que ha estat denunciat públicament per aprofitar-se d’una dona, Meneu reflexiona sobre el perill d’aquesta classe d’acusacions, que per una banda ha donat més seguretat a les dones per a contar el que mai s’havien atrevit, però que també són perilloses perquè es fa un judici públic previ a l’oficial. Ella deixa el debat obert, no

dona una resposta taxativa. Relacionant feminisme i altre dels seus temes predilectes, l'educació, concretament la universitària, ens parla sobre la primera dona rectora de la UV i aprofita per a criticar la desigualtat que segueix existint en els llocs de poder, la falta de representació real i igualitària de les dones (LV, 28.10.2017).

En la defensa dels drets dels col·lectius més perjudicats, també trobem articles com “We will survive” (LV, 29.06.2017) en el qual ens parla del Dia de l'Orgull celebrat a València, de l'alegria que es vivia per les llibertats adquirides, per poder ser qui realment som. Però també conta un fet que va viure ella mateixa quan va veure una xica molt angoixada pel soroll que va fer un masclet, recorda que fins a fa poc el col·lectiu LGTB estava perseguit i ho segueix estant en alguns països de manera explícita. En aquesta línia també escriu altres com “Maleïda prudència” (LV, 19.10.2017), en que també ens parla de la seua participació directa en una manifestació, concretament la del 9 d'Octubre, en la qual els assistents van passar por per la presència de gent d'ultradreta. Reflexiona sobre la “prudència” de qui defensa les seues idees, fent referència a la por, i opina que ella no coneix la solució. De nou, com fa en molts articles, ens planteja una idea, en reflexiona, però no dona una resposta tancada, sinó que deixa que la pròpia lectora pense per ella mateixa.

Altre tema d'actualitat que li interessa, que és imprescindible per a comprendre el canvi de generació en que ens trobem amb ella, és sobretot el de l'ecologisme. Un tema que sobretot tractarà de manera contínua en els articles de 2019. “No penses en una bici” (LV, 03.03.2019) de nou parteix de l'experiència personal, quan un amic la convenç per comprar-se una bicicleta i així contaminar menys. Anima a tot el món a fer-ho i utilitza referents com Andreu Escrivà, Yayo Herrero i Greta Thunberg, Seguint amb aquesta temàtica i combinant-la amb la importància de les xarxes socials, en “Creo que lo que yo voto no va a ayudarme en esto” (LV, 30.03.2019) comenta una sèrie d'entrevistes a peu de carrer que fa un youtuber conegut, Fortfast, a gent jove que està manifestant-se pel canvi climàtic, als quals els pregunta si aquest tema influeix en el partit al que voten. L'últim exemple que posarem és el de “Totalwashing” (LV, 09.06.2019), en que parla dels diferents hashtags que utilitzem per a mostrar el nostre recolzament a algunes causes i com en la pràctica no fem res, és un llavat de cara. Critica tant a persones particulars com a empreses conegudes que ho fan constantment.

Seguint amb els temes tractats, alguns que hi apareixen de manera puntual són els del rap, “Batalles dialèctiques” LV, (26.02.2017), en que posa de relleu la

importància que pot tenir aquest gènere musical perquè els joves s'interessen per la lectura, ja que un raper famós havia afirmat que la clau per a rapejar com ell era la lectura, els coneixements previs. Però també fa una crítica al sexisme, racisme i homofòbia que encara impera en les lletres. Un altre tema destacable és quan ens parla de les primeres gestions que ha de fer a Hisenda, i de la dificultat que comporten, ja que es dona per sabut el que has de fer, malgrat que ningú ens ha ensenyat.

Pel que fa a les referències que utilitza alhora d'explicar els temes que li interessin, veiem que les pel·lícules, sèries i novel·les són molt actuals, coincidint amb la pròpia generació en que s'inclou Marta Meneu. Crida l'atenció l'ús de *Harry Potter*, el qual esmenta en dos articles, amb una intenció diferent. En el primer ens conta un fet de la seua vida, quan va demanar de colp tots els llibres d'aquesta saga i els seus pares van decidir comprar-li l'E-book, ella reflexiona sobre els beneficis d'aquest però la debilitat pels llibres en paper (LV, 20.04.2017). En un altre utilitza metàfores de les novel·les per a parlar-nos del feminisme, a més de fer al·lusió a una sèrie actual. Ens parla de *Las chicas del cable*, una sèrie en què les protagonistes són totes dones i que té un rerefons feminista, però quan aquestes són preguntades, totes eviten parlar de feminisme i no s'identifiquen com a tal. Per a aquest fet Marta Meneu ens parla del concepte "allò-que-ja-sabeu" utilitzat per a no dir el nom de Voldemort, l'antagonista de la saga de J.K. Rowling, com si el feminisme fos un gran mal i no el contrari (LV, 18.05.2017).

Altres referències interessants que utilitza són una novel·la coneguda per tothom com *1984* de George Orwell, fent referència als neologismes que oculten el que realment volem dir, la qual cosa relaciona amb el PP (LV, 06.01.2019). Altres més recents com la sèrie d'èxit *Game of thrones*, relacionat amb el canvi climàtic que tant nomena en els seus articles, ja que en la sèrie es tracta de manera metafòrica. Altra sèrie interessant és *Years and years*, una distopia ambientada en un futur molt pròxim, escassos deu anys més tard del moment actual, on hi ha tota una sèrie d'esdeveniments catastròfics, molts que ja estem vivint com les persones que moren en la mar o la crisi econòmica. Recorda les paraules d'un dels personatges dient que cadascú de nosaltres tenim la culpa del que està passant, la qual cosa podem relacionar amb el tema de l'ecologisme.

5. CONCLUSIONS

A partir de tots els articles analitzats podem veure quina relació hi ha entre les cinc escriptores, entre els temes que desenvolupen i el seu estil. En primer lloc, és un tema comú tractar el panorama polític actual, quatre d'elles ho fan, exceptuant Anna Moner que es centra més en personatges històrics. En el cas de totes quatre hi ha una focalització en l'àmbit nacional, sobretot en la relació entre l'Estat Espanyol i Catalunya, amb un posicionament favorable a l'independentisme. Isabel Clara-Simó aborda el tema des de la ironia, però també exposant clarament el seu descontent, inclús ràbia, davant determinades situacions; Raquel Ricart exposa la problemàtica des d'una vessant més emocional, com quan ens parla de com deuen sentir-se els polítics que es troben presos, posant el focus en despertar l'empatia cap a aquests; Lliris Picó mostra la seua indignació en una línia molt semblant a la vista en Clara-Simó, criticant actuacions concretes que té el govern central cap al de Catalunya; Marta Meneu també tractarà fets polítics d'actualitat, amb un llenguatge col·loquial i utilitzant la primera persona del plural, incloent-se en un col·lectiu, per a donar sensació d'unió.

Aquest tema està relacionat estretament amb la defensa de la llengua i l'educació, el qual apareix també en les quatre anteriors, exceptuant Anna Moner. Normalment veiem que en la majoria dels casos es parteix de la realitat actual per a defensar la llengua, per exemple Isabel Clara-Simó sempre relaciona la llengua amb la política, partint de la seua postura independentista; Raquel Ricart en alguna ocasió ens parla de la necessitat de canviar l'educació actual en els col·legis, en temes com el feminisme o la visió que es té de la gent major, no abandonar-la sinó integrar-la per complet en la societat; Lliris Picó i Marta Meneu seran les que més en parlen del tema. La primera ho farà com a professora, la qual esmenta al seu alumnat més d'una vegada i ens parla des de la seua experiència personal, la segona ho fa com a alumna, estudia a la universitat i ens parla de problemàtiques concretes que li afecten, com els horaris de la biblioteca o els exàmens.

Un aspecte que destaca sobretot en Clara-Simó, Raquel Ricart i Anna Moner és l'al·lusió a diferents personalitats de l'àmbit cultural, especialment dones. Isabel Clara-Simó sobretot esmentarà personalitats que acaben de morir amb la intenció de fer honor a la seua trajectòria, però també menciona llibres i documentals que ha llegit i vist en el moment que està escrivint i que sol relacionar amb el panorama polític actual; Raquel Ricart fa al·lusió de manera molt explícita a escriptores, algunes que relaciona amb la

seua infància perquè és el moment en el qual les va llegir i altres que llegeix en el moment actual. Ricart és l'única que diu explícitament que té la intenció d'investigar i trobar dones de diferents àmbits per a visibilitzar-les, que és el que farà en els seus articles; Anna Moner també parla sobretot de dones en els seus relats, en els quals agafa una figura històrica i iniciant el relat amb un fet real, crea una ficció al voltant, per a fer atractiva la vida d'aquells personatges reals que ella tria per la seua importància i peculiaritat. Sobretot ho farà en dones, però també hi ha articles dedicats a homes com Edgar Allan Poe; Lliris Picó i Marta Meneu no centren la seua atenció en aquest aspecte, malgrat que Meneu esmenta alguns llibres com *1984*.

Pel que fa al feminisme, de manera més o menys explícita, es troba en totes. Isabel Clara-Simó és, pot ser, la que menys tracte el tema en aquests articles concrets que hem analitzat, malgrat que la seua trajectòria en la defensa dels drets i la visibilització de les dones és inqüestionable; per a Raquel Ricart és un tema imprescindible que tracta sempre partint de l'experiència personal i relacionant-ho sobretot en l'educació, en com millorar la situació actual de les dones i del comportament dels homes, fa sovint reflexions sobre el que encara hem de patir les dones i, a més, mostra el seu compromís no sols comentant problemàtiques concretes sinó també visibilitzant dones en diferents àmbits, sobretot en el literari; Anna Moner no aborda el tema de manera explícita, sinó que el que fa és parlar-nos de personatges històrics femenins posant l'èmfasi en allò que han aconseguit, en la seua importància i, en el cas de l'article dedicat a Virginia Woolf, sí que hi ha una defensa de les dones més explícita amb l'aportació de cites de la pròpia escriptora; Lliris Picó també en parlarà explícitament de feminisme com fa Ricart, centrant-se sobretot en la imatge que es té de la dona en la societat, com les dones no sols són valorades per les seues capacitats, sinó que són qüestionades pel seu aspecte físic, com quan pregunten a una escriptora quin perfum utilitza; finalment, Marta Meneu aborda el tema centrant-se en la seua realitat, en la universitat, els festivals, etc. mostrant la seua indignació i la necessitat de canvi, també conta coses que li han passat a ella.

Destaquem ara temes que són tractats de manera més puntual per algunes de les escriptores. Seguint amb la temàtica feminista, sols Raquel Ricart i Lliris Picó la relacionen amb la maternitat. Ambdues són mares i parlen des de la seua realitat personal, del conflicte que suposa ser mare en una societat que creu que hi han de ser perfectes, que espera determinades coses d'una mare perquè hi ha un model a seguir.

Analitzen com es senten i, en el cas de Raquel Ricart, mostra un tema polèmic com l'obligació d'estimar els fills malgrat que no siguen com esperàvem, o Lliris Picó, que ens conta escenes quotidianes en què els seus fills estan fent les tasques de la casa mentre ella treballa, i com es sent mala mare pel temps que hi dedica a altres coses.

Altre tema que sols és tractat per Marta Meneu és l'ecologisme, ho destaquem perquè no és un tema especialment important en la resta, mentre que ella hi dedica més d'un article. Podem atribuir la importància d'aquest aspecte al canvi generacional en què ens trobem. Meneu és la més jove, i la seua generació ha patit de manera més extrema el canvi climàtic, el bombardeig mediàtic sobre les seues conseqüències. La seua generació ha eixit als carrers per a protestar contra la manera d'actuar de governs i empreses i està molt conscienciada sobre el problema que tenim a sobre.

Pel que fa al seu estil, hem vist que hi ha diferències notables entre elles. Raquel Ricart i Lliris Picó són en diferència les que parlen més des d'un jo autobiogràfic, ens conten detalls de les seues vides i així estableixen una connexió amb diferents temes que desenvolupen. Ricart inicia quasi sempre els seus articles partint d'una història de la seua infància o del seu present més immediat, de la seua quotidianitat, per a acabar relacionant-ho amb qüestions més generals. Picó també ens parla de la seua vida personal fent al·lusió a la seua faena com a escriptora o professora, però el moment en el qual desenvolupa més aquesta vessant és la mort de la seua parella, ja que conta detalls de la seua intimitat i aprofita per a parlar de la soledat i la tristesa que provoca una desgràcia com aquesta. En el cas de la resta, veiem que Clara-Simó no ens parla de la seua vida personal, però sí que parteix de la seua realitat per a parlar dels diversos temes, per exemple defensant l'actuació de la presidenta de l'Institut de les Lletres Catalanes perquè en coneix personalment el funcionament. Anna Moner no parla de la seua vida personal en cap moment, sinó que centra la seua atenció en contar la vida de diferents figures a través d'un fet real que ella ficciona. Per a acabar, Marta Meneu sí ens parlarà de coses relacionades en la seua vida, però no són de caire tan personal, per exemple situacions en la universitat o quan ens parla de feminisme a partir d'un festival al qual ha acudit. Parla de coses que li passen per a connectar amb les lectores i lectors, però sense que siga la seua característica principal.

Una constant que trobarem en totes, encara que amb menys intensitat en Anna Moner, és l'ús de la ironia i l'humor per a contar fets que són negatius. Clara-Simó parla sempre amb contundència i utilitza la ironia constantment per a tractar el conflicte

català, sobretot a través d'introduir paraules en castellà o fer metàfores. És un recurs que veurem en tots els articles relacionats amb la política, centrats sempre en l'independentisme i l'actuació de l'Estat Espanyol. També són molt constants aquests recursos en Lliris Picó, ho veurem sobretot en el llenguatge col·loquial, quan critica una situació de menyspreu cap a la llengua catalana o una situació masclista, sol emprar preguntes retòriques i exclamacions, així com expressions del tipus “au, va” o “oi”. Raquel Ricart en farà ús de manera més puntual que les altres dues, per exemple en articles com “El penjollet” (LV, 22.10.2017), en el qual es burla d'aquells homes que es creuen superiors a les dones pel que tenen entre les cames. En el cas de Marta Meneu també serà una constant l'ús de la ironia però no amb tanta contundència com les primeres dues que hem esmentat. Anna Moner fa articles més narratius en els quals no predomina l'humor.

Quant als referents que empren per a explicar els diversos temes, així com les autores i autors que destaquen en els seus articles, veiem que no hi ha una gran diferència entre les quatre més majors, ja que totes utilitzen obres de diferents èpoques, tant del segle XIX, com del XX i del XXI. Però la diferència generacional la trobem en Marta Meneu, que sí empra referències que no tenen les altres, com utilitzar metàfores al·ludint a *Harry Potter*, la saga de Joan K. Rowling, o fer referència a sèries, que en el cas de les altres, s'hi centren més en les pel·lícules. Sèries com *Years and years* estrenada pràcticament en el moment en el qual ella està escrivint l'article al respecte.

El que podem extraure de tot el que hem analitzat és que aquestes escriptores no sols parlen de temes relacionats amb la seua condició de dones, sinó que en tracten molts i variats. Hem de destacar en totes cinc el seu compromís social, com que analitzen i critiquen el panorama polític i social, s'hi ha d'incloure la realitat de les dones, perquè segueixen patint desigualtats que elles viuen diàriament, i per això és un tema constant en totes. Però no ocupa el total dels articles, sinó que serà molt important també l'anàlisi de la situació política, relacionada en molts casos amb la llengua, defensant-la fermament, i amb l'educació, parlant de com deurien millorant les coses o simplement exposant la situació. També tenen un compromís cultural que mostren amb l'exposició de diferents intel·lectuals al llarg dels seus articles, principalment escriptores i escriptors, però també dones músics, cantants i inclús astrònomes, en el cas de l'article “L'astrònoma” (LV, 17.02.2017) d'Anna Moner.

Aquests temes imperen en els articles de totes cinc, imposant-se el seu compromís social, que veiem en política, llengua, educació, ecologisme i feminisme, front a temes com les guerres, que no hi apareixen en absolut. Hi ha una preferència per temes que, malgrat ser durs, no mostren la cruesa que podrien tindre notícies sobre bombes o assassinats, prefereixen tractar-ho des d'un punt menys morbós o macabre. Hem vist com les dones tenen autoritat per a parlar de qualsevol tema, però també quins són els temes preferents en aquesta xicoteta mostra de dones escriptores, que utilitzen habitualment un jo autobiogràfic, apel·lant a l'empatia i amb l'ús de la ironia i d'un llenguatge poètic.

BIBLIOGRAFIA

Corpus d'anàlisi:

Clara-Simó, Isabel (24.01.2017), "Fuster ha tornat" *El Punt Avui*
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1050656-fuster-ha-tornat.html>

Clara-Simó, Isabel (07.03.2017), "Mots", *El Punt Avui*, pp.
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1086256-mots.html>

Clara-Simó, Isabel (04.04.2017), "Gibraltar", *El Punt Avui*
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1110044-gibraltar.html>

Clara-Simó, Isabel (18.04.2017), "E la nave va", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1118252-e-la-nave-va.html>

Clara-Simó, Isabel, (02.05.2017), "Rosa de cendra", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1129774-rosa-de-cendra.html>

Clara-Simó, Isabel, (25.07.2017), "Clavegueres" *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1201184-clavegueres.html>

Clara-Simó, Isabel, (10.08.2017), "Jesús Tusón", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1212433-jesus-tuson.html>

Clara-Simó, Isabel (18.09.2017), "Estem al vostre costat", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/1240951-estem-al-vostre-costat.html>

Clara-Simó, Isabel (03.10.2017), "Hem guanyat", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1252081-hem-guanyat.html>

Clara-Simó, Isabel (11.12.2018), "Laura Borràs", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1518135-laura-borras.html>

Clara-Simó, Isabel (18.06.2019), "Enemics al poder", *El Punt Avui*
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1622468-enemics-al-poder.html>

Clara-Simó, Isabel (13.08.2019), "Vergonya", *El Punt Avui*,
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1649535-vergonya.html>

Meneu, Marta, (06.02.2017), "Contínua sí, contínua no", *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/49129/continua-si-continua-no>

Meneu, Marta, (26.02.2017), "Batalles dialèctiques", *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/49134/batalles-dialectals>

Meneu, Marta, (20.04.2017), "Sobre com Harry Potter em costà l'E-Book", *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/72942/sobre-com-harry-potter-em-costa-lebook>

Meneu, Marta, (04.05.2017), "Deixem en pau l'estruc", *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/73409/deixem-en-pau-lestruc>

Meneu, Marta (18.05.2017), "L'innominable", *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/73859/linnominable>

Meneu, Marta, (01.06.2017), "La biblioteca" *La Veu*
<https://www.diarilaveu.com/columnista/74186/la-biblioteca>

Meneu, Marta, (15.06.2017), “Com estudiar per al superior”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/74483/com-estudiar-per-al-superior>

Meneu, Marta, (29.06.2017), “We will survive”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/74824/we-will-survive>

Meneu, Marta, (13.07.2017), “Sororitat al Feslloch”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/75174/sororitat-al-feslloch>

Meneu, Marta, (27.07.2017), “L’educació que jo vull” *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/75479/educacio-que-jo-vull>

Meneu, Marta, (21.09.2017), “Que no se’ls passe l’arròs”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/76504/que-no-sels-passe-larros>

Meneu, Marta, (05.10.2017), “Carta al poble català”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/76871/carta-al-poble-catala>

Meneu, Marta, (19.10.2017), “Maleïda prudència”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/77197/maleida-prudencia>

Meneu, Marta, (13.05.2018), “Sobre acusacions en les xarxes socials”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/81725/sobre-acusacions-a-les-xarxes-socials>

Meneu, Marta, (06.01.2019), “La novallengua del PP”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/86931/la-novallengua-del-pp>

Meneu, Marta, (03.03.2019), “No penses en una bici”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/no-penses-en-una-bici>

Meneu, Marta, (30.03.2019), “Creo que lo que yo voto no va a ayudarme en esto”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/creo-que-lo-que-yo-voto-no-va-a-ayudarme-en-esto>

Meneu, Marta, (09.06.2019), “Totalwashing”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/totalwashing>

Moner, Anna, (03.01.2017), “La biblioteca de Gandia amplia el seu horari”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/noticia/64152/la-biblioteca-de-gandia-amplia-el-seu-horari>

Moner, Anna, (06.01.2017), “La mome i el funàmbul”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/41514/la-mome-i-el-funambul>

Moner, Anna, (17.02.2017), “L’astrònoma”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/41520/lastronoma>

Moner, Anna, (22.02.2017), “La visita”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/41448/la-visita>

Moner, Anna, (07.03.2017), “La biblioteca”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/41522/la-biblioteca>

Moner, Anna, (24.03.2017), “La quimera”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/41526/la-quimera>

Picó, Liris, (04.07.2017), “Vertebrant el país a cop de foc, mantellina i saraguells”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/74956/vertebrant-el-pais-a-cop-de-foc-mantellina-i-saraguells>

Picó, Lliris, (06.07.2017), “Castelló de la Ribera recupera el centre històric per als vianants”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/noticia/75005/castello-de-la-ribera-recupera-el-centre-historic-per-als-vianants>

Picó, Lliris, (11.08.2017), “Paiporta deixa sense subvencions el tir i arrossegament per a tindre unes festes sense maltractament animal”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/noticia/75796/isabel-martin-alcaldessa-de-paiporta-el-tir-i-arrossegament-no-te-subvencio-perque-volen-u>

Picó, Lliris, (15.08.2017), “La imatge del poder: el poder de la imatge”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/75838/les-imatges-del-poder-el-poder-de-la-imatge>

Picó, Lliris, (26.09.2017), “Dignitat intervinguda”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/76619/la-dignitat-intervinguda>

Picó, Lliris, (10-10.2017), “Orgull patriòtic a un euro el metre”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/76991/orgull-patriotic-a-un-euro-el-metre>

Picó, Lliris, (24.10.2017), “Trencar mites”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/77286/trencar-mites>

Picó, Lliris, (07.11.2017), “Guapes i perfumades”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/77623/guapes-i-perfumades>

Picó, Lliris, (17.01.2018), “Amb tots els respectes”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/79120/amb-tots-els-respectes>

Picó, Lliris, (26.05.2018), “Bellesa i poder”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/81999/bellesa-i-poder>

Picó, Lliris, (25.08.2018), “Primera pàgina”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/83877/primera-pagina>

Picó, Lliris, (23.12.2018), “Qui ens rescabalarà?”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/86697/qui-ens-rescabalara>

Picó, Lliris, (06.01.2019), “Caminar sola la nit”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/86915/caminar-sola-la-nit>

Picó, Lliris, (17.03.2019), “Perillós cos de dona”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/perillos-cos-de-dona>

Ricart, Raquel, (12.04.2017), “Declaració d'intencions”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/72626/declaracio-dintencions>

Ricart, Raquel, (07.05.2017), “Ai!”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/73616/ai>

Ricart, Raquel, (04.06.2017), “Cantem junts”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/74261/cantem-junts>

Ricart, Raquel, (30.07.2017), “Copiar”, *La Veu*

Ricart, Raquel, (13.08.2017), “Ser ningú”, *La Veu* <https://www.diarilaveu.com/columnista/75817/ser-ningu>

- Ricart, Raquel, (10.09.2017), “Invocació”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/76279/invocacio>
- Ricart, Raquel, (24.09.2017), “Sí”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/76600/si>
- Ricart, Raquel, (22.10.2017), “El penjollet”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/77266/el-penjollet>
- Ricart, Raquel, (17.02.2018), “Rosa tendre”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/79865/rosa-tendre>
- Ricart, Raquel, (03.03.2018), “Arqueologia”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/80195/arqueologia>
- Ricart, Raquel, (17.03.2018), “Xe, què no toqueu?”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/80485/xo-que-no-toqueu>
- Ricart, Raquel, (14.04.2018), “Parèntesis”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/81100/parentesis>
- Ricart, Raquel, (28.04.2018), “Hi ha dies”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/81407/hi-ha-dies>
- Ricart, Raquel, (15.07.2018), “Blau elèctric”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/columnista/83152/blau-electric>
- Ricart, Raquel, (10.02.2019), “Jane Austen”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/jane-austen>
- Ricart, Raquel, (24.02.2019), “Un crit”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/un-crit>
- Ricart, Raquel, (19.05.2019), “Genealogies (II)”, *La Veu*, <https://www.diarilaveu.com/genealogies2>

Estudis crítics:

- Altès, Elvira (02.1999), “Dones periodistes dels anys trenta”, *Capçalera*, pp. 15-21.
- Arenas, (1997), *Hacia una teoría general del ensayo*, Monografías, Universidad de Castilla-La Mancha, Cuenca.
- Beard, Mary (2017), *La veu i el poder de les dones*, Arcàdia, Barcelona.
- Cabré, Mª Àngels, (2021), “L’assaig, últim bastió del patriarcat”, *Núvol*, 17.02.2021. <https://www.nuvol.com/llobres/assaig/lassaig-ultim-bastio-del-patriarcat-154968>
- Cervera, Vicente; Hernández, Belén; Adsuar, Mª Dolores (2005), *El ensayo como género literario*, Universidad de Murcia, Murcia.
- Cortés, Carles; Gisbert, Ivan, (2015) “La reivindicació de la situació de la dona en la transició a través de la revista Canigó”, *I Coloquio internacional haciendo historia: género y transición política «transiciones en marcha»*, Alacant, Universitat d’Alacant.

Clara-Simó, Isabel (2015), “L’articulisme literari”, *Quins models de llengua escrita per als mitjans de comunicació?*, (Actes del seminari del CUIMPB-CEL 2003), *Miscel·lània*, Institut d’Estudis Catalans, p. 54-64

Francés, Mª Àngels (2012), *Montserrat Roig: feminisme, memòria, testimoni*,

Gregori, Àngels, (2021), “On són les dones assagistes al País Valencià?”, *Levante*, 30.01.2021 <https://www.levante-emv.com/postdata/2021/01/30/on-son-les-dones-assagistes-32408071.html>

López-Pampló, Gonçal (2015), *L’assaig català en l’època postmoderna: funció social i especificitat estètica*, València, Universitat de València.

Piquer, Eva (2017), “Això era i no era una periodista”, *Ara*, 01.10.2017 https://llegim.ara.cat/llegim/aixo-no-periodista_1_1512283.html

Redacció (13.01.2020), “S’ha mort l’escriptora Isabel Clara-Simó”, *Vilaweb*. <https://www.vilaweb.cat/noticies/isabel-clara-simo-mort/>

Rodríguez, Rosa Maria, Pastor, Pilar (2018) *¿Dónde están las mujeres en el ensayo?*, Clásicas y modernas, Madrid.